

Handläggare
Anette Jansson
Telefon: 08-508 28 820

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden
2017-11-14 p. 14

Offentliga rum – förslag på komplettering till Framkomlighetsstrategin

Remiss från trafiknämnden, dnr T2017-01611

Förvaltningens förslag till beslut

1. Godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Gunnar Söderholm
Förvaltningschef

Gustaf Landahl
Avdelningschef

Sammanfattning

Trafiknämnden har remitterat *Offentliga rum – förslag på komplettering till Framkomlighetsstrategin* till bl.a. miljö- och hälsoskyddsnämnden. Syftet är att komplettera Framkomlighetsstrategin med ett resonemang om vistelse och offentliga rum. Dokumentet föreslår fem planeringsprinciper och en handlingsplan med tolv åtgärder. Sista svarsdatum är 31 december 2017.

Miljöförvaltningen anser att det är bra att dokumentet *Offentliga rum* har tagits fram som ett komplement till *Framkomlighetsstrategin* och har inget att invända mot de planeringsprinciper och åtgärder som beskrivs. Förvaltningen föreslår att dokumentet kompletteras med principer och åtgärder som rör hälsa och klimatanpassning, samt att utrymme för mobilitetsstationer tas upp.

Bakgrund

Trafiknämnden har remitterat *Offentliga rum – förslag på komplettering till Framkomlighetsstrategin* till bl.a. miljö- och hälsoskyddsnämnden. Syftet är att komplettera Framkomlighetsstrategin med ett resonemang om vistelse och offentliga rum. Dokumentet föreslår fem planeringsprinciper och en handlingsplan med tolv åtgärder. Sista svarsdatum är 31 december 2017. Remissen finns att ladda ner på www.stockholm.se/offentligarum.

Framkomlighetsstrategins inriktning om attraktivitet fördjupas med följande principer för utveckling av de offentliga rummen:

1. Planeringen ska stärka gatans roll som vistelseplats
2. Ett nätverk av offentliga rum ska binda samman stadens olika delar
3. Kvalitén i det offentliga rummet ska höjas i hela staden
4. Stadens offentliga rum ska leva hela året
5. Utformningen av det offentliga rummet ska underlätta flexibel användning

Förvaltningens synpunkter och förslag

Miljöförvaltningen anser att det är bra att dokumentet *Offentliga rum* har tagits fram som ett komplement till *Framkomlighetsstrategin* och har inget att invända mot de planeringsprinciper och åtgärder som beskrivs. Förvaltningen föreslår att dokumentet kompletteras med principer och åtgärder som rör hälsa och klimatanpassning, samt att utrymme för mobilitetsstationer tas upp. Förvaltningens förslag redovisas nedan under de fem frågor som trafikkontoret vill få svar på i remissen.

Miljöförvaltningen vill framhålla att förslagen med fördel kan samordnas med andra funktioner i de offentliga rummen, så att mångfunktionella och kostnadseffektiva lösningar skapas.

Miljöförvaltningen föreslår också en hänvisning till stadens vision för City, som beskriver det offentliga rummet i staden.

1. Är det rätt planeringsprinciper eller saknas något perspektiv?

Miljöförvaltningen saknar en planeringsprincip om hälsa och föreslår därför att följande princip läggs till:

De offentliga rummen ska vara hälsosamma och attraktiva miljöer

Offentliga rum ska ha en god ljud- och luftkvalitet, så att de blir hälsosamma och attraktiva miljöer att vistas i. Där det är höga nivåer av buller eller luftföroreningar ska staden arbeta med förebyggande åtgärder som t.ex. akustisk design.

Offentliga rum ska inte ha lättillgängliga markföroreningar som kan orsaka hälsopåverkan. Vid misstänkta föroreningar kan ytlig provtagning och eventuellt åtgärder behöva göras.

De offentliga rummen ska klimatanpassas så att staden klarar ett framtida varmare och blötare klimat, för att undvika

negativa hälsoeffekter vid värmeböljor eller besvär av översvämningar vid kraftiga skyfall. Temperaturen kan sänkas t.ex. med hjälp av växtlighet och översvämningar förebyggs med genomtänkt dagvattenhantering.

Miljöförvaltningen föreslår också att planeringsprinciperna tar upp möjligheten att öka vistelseytorna i staden, genom att minska behovet av bilparkeringar genom att avsätta plats för mobilitetsstationer för bilpooler, låncyklar och lastcykelpooler. Detta kan tas upp under planeringsprincipen *Planeringen ska stärka gatans roll som vistelseplats*, eller som en egen princip.

God ljudkvalitet

Höga ljudnivåer i det offentliga rummet kan påverka människor negativt, t.ex. genom att bullret försvårar talkommunikation när det maskerar talet. Omgivningsbuller kan också ge stressreaktioner, huvudvärk, trötthet, irritation och blodtrycksförändringar. God ljudkvalitet höjer därför vistelsevärdena i den offentliga miljön och gör staden mer attraktiv. Stockholms vision om *en stad för alla* är också ett argument för god ljudkvalitet, eftersom personer med nedsatt hörsel har särskilt svårt att kommunicera i bullriga miljöer.

God ljudkvalitet kan uppnås genom akustisk design som t.ex. vegetation på marken eller väggar, låga perforerade eller växtbeklädda skärmar eller andra installationer eller möblering som skärmar buller. Det är också möjligt att förstärka karaktären hos en miljö eller maskera oönskade ljud med ljudinstallationer. Man kan också arbeta med att lokalisera nya vistelseytor till platser med låga ljudnivåer. Om vistelseytor placeras i mer bullerutsatta miljöer bör i första hand källan åtgärdas, t.ex. genom att styra om trafik, sänka hastighetsnivåer eller bullerdämpande vägbeläggning. Förbättring av ljudmiljön vid utvalda offentliga platser diskuteras också i arbetet med att ta fram stadens nya åtgärdsprogram mot buller (se rubrik 5 nedan).

Miljöförvaltningen har deltagit i flera nationella och internationella projekt som studerat metoder för att med vegetation begränsa oönskat ljud och skapa goda ljudmiljöer som är attraktiva att vistas i:

- C/O City www.cocity.se
- Hosanna <http://www.greener-cities.eu/>
- Stadens ljud <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/-stadsutveckling/delegationen-for-hallbara-stader/stadsbyggnadsprojekt/ljud/>

I stadens budget för 2018 finns också uppdraget att miljö- och hälsoskyddsnämnden tillsammans med exploateringsnämnden och tra-

fiknämnden ska utreda hur växtbeklädda bullerskydd kan användas för att minska buller i anslutning till vägar.

God luftkvalitet

Luftföroreningar har både kort- och långsiktiga hälsoeffekter främst på andningsorganen och på hjärta och kärl. Luftföroreningar ökar risken för sjukdomar som astma, allergier, lunginflammation, hjärt-kärlsjukdomar, lungcancer, stroke och KOL (kronisk obstruktiv lungsjukdom). Barn kan också få sämre lungfunktion. Vissa grupper i samhället är mer känsliga för luftföroreningar än andra, t.ex. barn, sjuka och äldre.

Vistelseytor bör i första hand lokaliseras till platser med god luftkvalitet, speciellt ytor där människor vistas länge eller ofta. Vistelseytor där miljö kvalitetsnormerna överskrids ska undvikas. Åtgärder för att minska halter av luftföroreningar riktas i första hand mot källan, t.ex. genom att styra om trafik eller sänka hastighetsnivåer. Trafiknämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden har i finansborgarrådets budgetförslag för 2018 föreslagits få uppdraget att utreda hur staden kan använda miljözoner om och när en sådan lagstiftning är på plats. Om trafikförordningen skulle ändras i enlighet med Transportstyrelsens förslag om att ge kommunerna möjlighet att inrätta små zoner, skulle detta kunna tillämpas vid offentliga miljöer i staden där luft- och ljudkvaliteten behöver förbättras.

Ett internationellt forskningsprojekt för att studera möjliga lösningar för att sänka luftföroreningshalterna med andra metoder startas just nu upp av bl.a. miljöförvaltningen, Stockholms stad. I projektet deltar 17 partners som t.ex. SMHI, WSP och Jönköpings länsstyrelse. Projektet CLARITY kommer att utveckla ett redskap för att från öppna data i klimattjänster beräkna urbana indikatorer, t.ex. gällande grön infrastruktur. Projektet pågår under 3 år och har beviljats EU-medel via från Horisont 2020 programmet.

Markföroreningar

Markföroreningar i det offentliga rummet är främst en risk för små barn som stoppar jord i munnen, när man gräver i jorden eller odlar. Även aktiviteter som medför att det dammar, som t.ex. fotbollsspel på öppen mark som innehåller föroreningar, kan innebära en risk.

När nya vistelseytor planeras bör det alltid göras en analys över risken för markföroreningar utifrån tidigare markanvändning, eventuell förekomst av fyllnadsmassor, samt de karteringar av markföroreningsrisker som tagits fram av länsstyrelsen respektive miljöförvaltningen.

Konstaterade föroreningar kan åtgärdas på olika sätt, t.ex. genom övertäckning eller bortschaktning. Lämplig åtgärd avgörs från fall till fall. Om en förorening upptäcks ska en upplysning skickas in till miljöförvaltningen och vid åtgärder ska en saneringsanmälan skickas till miljöförvaltningen.

Varmare klimat

Ett varmare klimat bedöms ha både direkta och indirekta konsekvenser för människors hälsa. Fler och mer intensiva värmeböljor påverkar oss direkt. I tät stadsbebyggelse med stor andel hårdgjorda ytor blir effekterna av värmeböljor extra stora. Bland utsatta grupper finns gamla, små barn och personer med hjärt-, kärl- och lungsjukdomar. Behov av beskuggade och svala platser för stadens invånare ökar.

Vegetation kan användas för att skugga och dämpa höga temperaturer i stadsmiljö. Flera vegetationsskikt ger ökad mängd vegetation per ytenhet vilket förbättrar kyleffekten. Gröna väggar och lågväxt vegetation kan användas för att uppnå avkylnings- och skuggeffekter i trånga miljöer. Även öppna vattenytor har en avkylande och luftfuktighetshöjande effekt.

Översvämningar och dagvattenhantering

Klimatscenarier visar att Stockholm kan få fler och kraftigare skyfall, längre perioder med ihållande regn och blötare vinterhalvår. Dagvattennätet är inte dimensionerat för dessa vattenmängder utan vattnet måste kunna hanteras på annat sätt. Behovet av fördröjning och magasinering av vatten ökar, liksom att ytliga avrinningsvägar bevaras och vid behov förstärks. Plats för detta måste beredas i de offentliga rummen, där man bör eftersträva mångfunktionella lösningar. Exempelvis kan gräsytor, trädplanteringar eller växtbäddar användas för att fördröja och rena dagvatten samtidigt som de fyller en estetisk och rekreativ funktion. Stadens skyfallsmodell ger bra vägledning om vilka områden som är mest översvämningssärliga.

Inom ramen för stadens vattenarbete pågår ett arbete för att utarbeta en vägledning för dagvattenhantering för allmän platsmark. Det kommer att vara ett viktigt bidrag för att utveckla stadens dagvattenhantering och bör beaktas även vid tillämpningen av framkomlighetsstrategin. Vägledningen bygger på stadens dagvattenstrategi.

Mobilitetsstationer

Miljöförvaltningen ser en potential att frigöra mer mark i det offentliga rummet för vistelse genom att minska behovet av gatuparkering. Detta kan till exempel göras genom att avsätta plats för mobilitetsstationer för bilpooler, lånecyklar och lastcykelpooler, så att för-

utsättningarna förbättras för Stockholmarna att välja delad bil istället för att privat äga bil eller att välja andra transportmedel. Bilpooler ger möjlighet att frigöra mark, eftersom en bilpoolsbil ersätter 4 – 10 privatägda fordon, samt totalt sett minskar bilanvändningen respektive ersätter införskaffande av privat bil hos medlemmarna. En sådan insats överensstämmer också med Framkomlighetsstrategin som framhåller behovet av att ”De negativa effekterna av väg- och gatutrafiken ska minimeras genom att styra bilanvändning till de resor där bilen gör mest samhällsnytta”. Fakta och överväganden om bilpooler i Stockholm redovisas i miljöförvaltningens tjänsteutlåtande till miljö- och hälsoskyddsnämnden den 14 november 2017, dnr 2017-13628.

2. Hur ser ni på de valda åtgärdsområdena och aktiviteterna i handlingsplanen?

Miljöförvaltningen saknar åtgärder och aktiviteter om ljud- och luftkvalitet, markföroreningar, klimatanpassning och mobilitetsstationer. Förvaltningen föreslår att handlingsplanen kompletteras med följande:

- Utveckla rutiner för hur luft- och ljudkvalitet samt markföroreningar ska beaktas vid planering och upprustning av offentliga rum.
- Utveckla rutiner för hur offentliga rum ska klimatanpassas för ett varmare och blötare klimat.
- Identifiera platser där bildelning, låncyklar och lastcykelpooler skulle kunna förbättra möjligheterna till god rörlighet samtidigt som gatuutrymme frigörs och verka för att denna typ av tjänster etableras.
- Genomför minst två pilotprojekt i befintlig bebyggelse för test av mobilitetsstationer där bildelningstjänster, låncyklar och lådcykelpooler erbjuds för att möjliggöra mycket god mobilitet för de boende, samt utvärdera projekten.

3. Har ni idéer om hur tillfälliga åtgärder kan användas för att göra stadsrummet mer attraktivt att vistas i?

Miljöförvaltningen föreslår fler pop up-parker (tillfälliga parker) med aktivitetsytor för närboende och besökare.

4. Har ni idéer om hur offentliga rum kan leva mer under hela året?

Miljöförvaltningen föreslår

- utställningsytor, konst och serveringar.
- anläggningar för spontanidrott och lek
- experiment för utomhusmiljö vilket leder till undervisning i fysik, lek, sociala aktiviteter, samtal, interaktion
- fruktträd, bärbuskar, stadsodling

- information om omgivningen i form av stadsdelen, arkitekturen, natur, djur o.dyl.

5. Bedriver ni eget arbete som är bra för trafikkontoret att känna till i arbetet med handlingsplanen?

Grönytefaktor (GYF) allmän platsmark

Verktyget Grönytefaktor (GYF) för allmän platsmark utvecklas inom projektet C/O City, som är ett projekt om ekosystemtjänster där 13 aktörer från olika organisationer och branscher deltar och drivs av miljöförvaltningen. GYF för allmän platsmark bygger vidare på den för kvarterersmark och målet är att skapa attraktiva, multifunktionella och ekosystemtjänstproducerande stadsmiljöer med höga ekonomiska, ekologiska och sociala värden

Åtgärdsprogram mot buller 2019-2023

I enlighet med förordning om omgivningsbuller (2004:675) ska staden vart femte år ta fram ett åtgärdsprogram mot buller som förankras politiskt och därefter skickas till EU-kommissionen genom Naturvårdsverket. Arbetet med det program som börjar gälla 2019 har nyligen startat. Ansvar delas mellan stadens berörda förvaltningar (miljöförvaltningen, trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret). En av de fem huvudinriktningar som har diskuterats är förbättring av ljudmiljön vid utvalda offentliga platser.

Stadens bullerskyddsgrupp

Stadens arbete i frågor kring buller och goda ljudmiljöer bedrivs i en förvaltningsövergripande arbetsgrupp med trafikkontoret som sammankallande, *Bullerskyddsgruppen*. Miljöförvaltningen föreslår att bullerskyddsgruppen engageras i de delar av handlingsplanen som berör ljudmiljön.

Granulat i konstgräsplaner och fallskydd

Miljöförvaltningen har i uppdrag att utreda miljö- och hälsopåverkan av mikroplaster i konstgräs och fallskyddsgummi. I detta arbete ingår att ta fram en rekommendation gällande användning av gummigranulat i konstgräsplaner och fallskydd.

Bilaga

1. Offentliga rum – förslag på komplettering till Framkomlighetsstrategin, remissversion, 2017. Trafikkontoret, Stockholms stad.